

หลักสูตร

แนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูล ภาครัฐ (Open Government Data Guideline)

จัดทำโดย นางสาวธาริณี เวชชี

ข้อมูลเปิดภาครัฐ คือ ข้อมูลที่รัฐจะต้องเปิดเผยต่อสาธารณะตามกฎหมายให้ได้อย่างเสรี อย่างไม่จำกัด วัตถุประสงค์และไม่เสียค่าใช้จ่าย

ข้อมูลภาครัฐในทุกวันนี้มีจำนวนมากมหาศาล แต่ขาดการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพเผยแพร่ ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ไม่ได้ และประชาชนเข้าถึงยากดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ จึงต้องหาวิธีเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ ที่มีประสิทธิภาพ

การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ คือ การนำข้อมูลไปเผยแพร่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อคนทุกกลุ่ม เพื่อช่วย สร้างความโปร่งใสให้กับภาคส่วนต่างต่างในการบริหารประเทศช่วยสร้างคุณค่าให้กับสังคมและสร้างมูลค่าทาง เศรษฐกิจพร้อมกันนั้น ยังสร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลเพื่อตรวจสอบได้อีกด้วย และการ เปิดเผยข้อมูลภาครัฐจะเกิดประโยชน์กับภาคต่างๆ ได้แก่

ภาครัฐ

- ทำให้เกิดธรรมาภิบาล
- ลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน
- มีประโยชน์กับการวางแผนเชิงนโยบาย
- บูรณาการการใช้ประโยชน์จากข้อมูลร่วมกันและยังปรับปรุงการให้บริการสาธารณะ

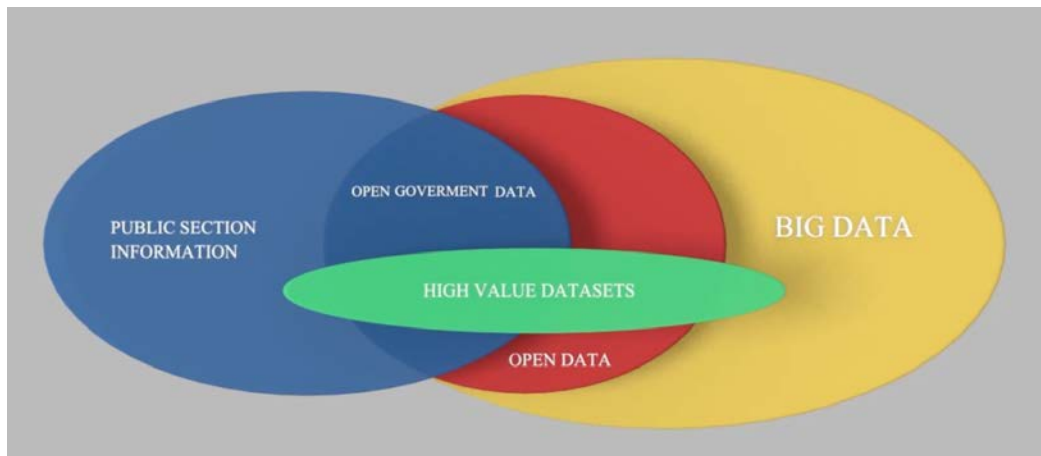
ภาคเอกชน

- ข้อมูลเปิดไปต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ
- ขับเคลื่อนนวัตกรรม
- เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันระดับประเทศได้

ภาคประชาชน

- เสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ
- มีการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลภาครัฐที่ดีขึ้น
- นำข้อมูลไปพัฒนาหรือต่อยอดนวัตกรรมต่างๆได้ง่ายขึ้น

ประเภทและความสัมพันธ์ของข้อมูล

ภาพจาก: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

ข้อมูล แบ่งได้ทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลขนาดใหญ่ ข้อมูลเปิด ข้อมูลภาครัฐ ข้อมูลเปิดภาครัฐ และชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูง ซึ่งในแต่ละประเภทจะมีความสัมพันธ์กัน ยกตัวอย่างเช่น

มีข้อมูลหนึ่งเป็นข้อมูลขนาดใหญ่ โดยหนึ่งในข้อมูลขนาดใหญ่นั้น จะมีประเภทข้อมูลที่ชื่อว่า ข้อมูลเปิด และ ข้อมูลภาครัฐอยู่ด้วย ซึ่งข้อมูลเปิดนั้นหมายถึงข้อมูลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสรี และข้อมูลภาครัฐก็คือ ข้อมูลที่อยู่ในการครอบครองของหน่วยงานภาครัฐ และบางส่วนของข้อมูลเปิดกับข้อมูลภาครัฐมีความสัมพันธ์กันอยู่ ส่วนนั้นเราจะเรียกว่า ข้อมูลเปิดภาครัฐ หมายถึงข้อมูลเปิดที่หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยต่อสาธารณะได้

และเมื่อแตกย่อยลงไปอีก จะพบว่า มีข้อมูลประเภท ชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูง อยู่ในข้อมูลเปิดภาครัฐด้วย ขณะเดียวกัน ชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูงนี้ ก็สามารถอยู่ใน ชุดข้อมูลใหญ่ ข้อมูลเปิด และข้อมูลภาครัฐได้ด้วยเช่นกัน

โดยชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูงจะถือเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ทั้งในมุมผู้ให้ข้อมูลและมุมของผู้นำข้อมูลไปใช้ ชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูงต้องเป็นข้อมูลที่ตรงความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลอย่างแท้จริงและสามารถนำไปใช้ต่อได้อย่างกว้างขวาง

ตัวอย่าง ชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูง เช่น

- การเดินทางของประชาชนในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-๑๙ (สำนักปลัดกระทรวงคมนาคม)
- รายงาน COVID-๑๙ ประจำวัน (กรมควบคุมโรค)
- มูลค่าธุรกรรมพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) (สำนักงานเศรษฐกิจแห่งชาติ)

การเตรียมข้อมูลเพื่อเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ มี ๒ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การพิจารณาคุณลักษณะข้อมูลเปิดภาครัฐ ๑๐ ประการ

๑. สมบูรณ์ (Complete) - ข้อมูลต้องครบถ้วน พร้อมใช้และไม่เป็นข้อมูลส่วนบุคคล

๒. ประถมภูมิ (Primary) - ได้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง โดยไม่ปรับแต่ง

๓. เป็นปัจจุบัน (Timely) หรือต้องเป็นข้อมูลที่ปรับปรุงล่าสุด.
๔. เข้าถึงได้ง่าย (Accessible) และใช้งานได้หลายช่องทาง
๕. อ่านได้ด้วยเครื่องหรือคอมพิวเตอร์สามารถประมวลผลได้ (Machine-readable)
๖. ไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discriminatory) ผู้ใช้จะต้องใช้ข้อมูลได้อย่างอิสระ
๗. ไม่จำกัดสิทธิ (Non-proprietary) ซึ่งจะต้องอยู่ในรูปแบบมาตรฐานที่สามารถใช้ได้หลายสิทธิ
๘. ปลอดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (License-free) ผู้ใช้สามารถใช้ได้โดยไม่ผิดกฎหมายและไม่ต้องขออนุญาตใคร
๙. คงอยู่ถาวร (Permanence) หมายถึงข้อมูลต้องสามารถใช้งานได้ตลอดเวลาและควบคุมการเปลี่ยนแปลงของชุดข้อมูล
๑๐. ไม่มีค่าใช้จ่าย (Free of charge) - ผู้ใช้ข้อมูลจะต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูล

กรณีที่มีกฎหมายกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้อมูลเปิดภาครัฐอย่างหนึ่งอย่างใด ไว้เป็นการเฉพาะให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ขั้นตอนที่ ๒ การประเมินความพร้อมของการเปิดเผยข้อมูล ผ่าน ๕ กิจกรรม คือ

๑. จัดทำแผนบริหารจัดการและเปิดเผยข้อมูล
๒. สร้างองค์ความรู้และทักษะให้กับผู้ใช้ข้อมูล ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐภายในหน่วยงาน
๓. สนับสนุนและส่งเสริมการนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่
๔. กำหนดงบประมาณที่จำเป็นต่อการเปิดเผยข้อมูล
๕. กำหนดกลยุทธ์ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานในการเปิดเผยข้อมูลที่ชัดเจน

ขั้นตอนการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ

๑. สืบค้นและคัดเลือกชุดข้อมูลที่มีชั้นความลับ เป็น “ข้อมูลสาธารณะ” หรือเป็นชุดข้อมูลที่ควร นำมาเปิดเผย
๒. ระบุประเภทของชุดข้อมูล ความสำคัญของข้อมูลและทิศทางการใช้ข้อมูล โดยพิจารณาตามลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- ข้อมูลที่กฎหมายกำหนดให้เปิดเผย เช่น ข้อมูลแผนงาน โครงการต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ต้องเปิดเผยตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้น
- ข้อมูลที่เปิดเผยตามภารกิจของหน่วยงาน เช่น ข้อมูลเชิงสถิติการให้บริการด้านต่าง ๆ
- ข้อมูลที่เปิดเผยเพื่อสร้างความโปร่งใสและป้องกันการทุจริต เช่น ข้อมูลงบประมาณ ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้าง
- ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาบริการภาครัฐ
- ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ใช้งาน เช่น ข้อมูลการเกิด อาชญากรรม

๓. จัดลำดับความสำคัญในการเปิดเผยจากคุณค่าของชุดข้อมูล หากมีจำนวนชุดข้อมูลเปิดภาครัฐจำนวนมาก และไม่สามารถเปิดเผยได้ในคราวเดียวให้พิจารณาจากคุณค่าและคุณภาพของชุดข้อมูล รวมทั้งการบริหารจัดการชุด

ข้อมูล หากข้อมูลชุดใดมีคุณค่าสูง ข้อมูลมีคุณภาพและอยู่ในรูปแบบที่พร้อมเปิดเผย ให้พิจารณาเปิดเผยข้อมูลชุดนั้นก่อน

๔. รวบรวมจัดทำชุดข้อมูล ข้อมูลที่มาจากหลายส่วนงาน หลายรูปแบบ ให้คัดแยกและรวบรวมข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบชุดข้อมูล

๕. พิจารณาการเปิดเผยข้อมูล โดยข้อมูลที่สามารถเปิดเผยได้ เป็นข้อมูลตามเกณฑ์ต่อไปนี้

- ข้อมูลที่ต้องเปิดเผยตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐
- ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ และ พ.ร.บ. ข่าวกรองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒
- ข้อมูลที่ไม่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลฯ ตาม พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๐ หรือ พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐
- ข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับการอนุญาตให้เปิดเผยได้
- ข้อมูลที่มีกฎหมายเฉพาะให้เปิดเผย
- ข้อมูลที่ไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าหรือความลับทางการค้า ไม่มีการอ้างสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา

๖. ตรวจสอบคุณภาพและเตรียมข้อมูลสำหรับเผยแพร่ ตามเกณฑ์ต่อไปนี้

- ชุดข้อมูลอยู่ในรูปแบบเปิดที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น ไฟล์ .csv
- ไฟล์อยู่ในรูปแบบที่สามารถเปิดเผยได้ และผ่านการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล มีรูปแบบวันที่และเวลา และรหัสต่าง ๆ ในมาตรฐานเดียวกัน
- มีการกำหนดความถี่และวิธีการปรับปรุงข้อมูล
- มีการจัดทำเมตาดาตา (Metadata) หรือข้อมูลที่อธิบายรายละเอียดของชุดข้อมูลที่จะเผยแพร่ เพื่อความสะดวกสำหรับผู้ใช้งานข้อมูล

๗. ดำเนินการขออนุมัติเพื่อเปิดเผยข้อมูลจากหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากหัวหน้าหน่วยงานของรัฐในการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ

๘. เปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ เมื่อได้รับอนุญาตให้เปิดเผยข้อมูล โดยสามารถเผยแพร่ข้อมูลเปิดภาครัฐที่เว็บไซต์ของหน่วยงานและเปิดเผยผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐที่ data.go.th

๙. วัดผลเพื่อปรับปรุงและพัฒนาข้อมูลเปิดภาครัฐที่เผยแพร่อย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำแผนการปรับปรุงและพัฒนาข้อมูลจากผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ประกอบด้วย

- แผนปรับปรุงชุดข้อมูลที่น่าสนใจเปิดเผยแล้ว ให้พิจารณาและวิเคราะห์จากข้อคิดเห็นและข้อร้องเรียน

- แผนนำเข้าชุดข้อมูลใหม่ โดยชุดข้อมูลที่มีควรเปิดเผย ได้แก่ ชุดข้อมูลที่ได้รับการเสนอให้เปิดเผยเพิ่มเติม หรือชุดข้อมูลที่สามารถนำไปใช้วิเคราะห์หรือพัฒนาบริการต่าง ๆ ได้

๑๐. นำผลที่ได้จากการวัดผลมาปรับปรุงชุดข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เช่น แก้ไขปรับปรุงข้อมูลเดิมให้มีความผิดพลาดน้อยที่สุด มีคุณภาพมากขึ้น ปรับปรุงหรือเพิ่มชุดข้อมูลให้ตรงกับความต้องการ ของกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล รวมทั้ง กำหนดเป้าหมายการเพิ่มชุดข้อมูลเปิดภาครัฐ และข้อมูลที่มีคุณค่าสูง (High Value Datasets)

ประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ

ประโยชน์ต่อภาครัฐ : ช่วยสร้างความโปร่งใสในการบริหารภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศ เนื่องจากประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบได้ ทำให้เกิดธรรมาภิบาล ลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน รวมทั้ง หน่วยงานภาครัฐ สามารถนำข้อมูลเปิดภาครัฐของหน่วยงานอื่น มาประกอบการวางแผนเชิงนโยบาย หรือเกิด โครงการบูรณาการข้อมูลร่วมกัน ช่วยสร้างคุณค่าให้กับสังคม

ประโยชน์ต่อภาคเอกชน : สามารถนำข้อมูลเปิดภาครัฐไปต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ ขับเคลื่อน นวัตกรรม รวมถึงเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันระดับประเทศ

ประโยชน์ต่อภาคประชาชน : เป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จาก ข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลภาครัฐที่ดีขึ้น และนำข้อมูลไปพัฒนาหรือต่อยอดนวัตกรรมต่างๆ ได้ง่ายขึ้น เพิ่มโอกาสในการ เข้าถึงทรัพยากรข้อมูลภาครัฐอย่างเท่าเทียมกัน

แหล่งที่มา

หลักสูตร : แนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Government Data Guideline)

บรรยายโดย : สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

สถาบัน/หน่วยงาน/ระบบ : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

รูปแบบหลักสูตร : e-Learning

ช่วงเวลาการฝึกอบรม : ก.ค. 2566